

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РІВНЯ САМООЦІНКИ У КВАЛІФІКОВАНИХ ФУТБОЛІСТІВ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ІГРОВОГО АМПЛУА

Олег БАЙРАЧНИЙ

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Мета – визначити рівень самооцінки висококваліфікованих футболістів з урахуванням їх ігрового амплуа.

Завдання:

1. Проаналізувати теоретико-методичні дані відносно проблеми досліджень.
2. Провести діагностику рівня самооцінки футболістів різних ігрових спеціалізацій.
3. Виявити фактори, що детермінують формування самооцінки у висококваліфікованих футболістів різних ігрових амплуа.

Методи досліджень: вивчення та узагальнення даних спеціальної науково-методичної літератури; психодіагностичне тестування; методи математичної статистики.

Анотація. В роботі розглянуто специфічні особливості формування рівня самооцінки, яка, перебуваючи у тісному взаємозв'язку з низкою особистісних показників (відношення до успіху та невдач; критичність оцінки себе та свого місця в команді; амбіції спортсмена тощо), багато в чому визначає характер поведінки спортсмена (у побуті, на учбово-тренувальних заняттях, на змаганнях), що, в свою чергу, опосередковано впливає на рівень спортивних результатів. На основі аналізу характерних умов тренувальної та змагальної діяльності футболіста в межах конкретної ігрової спеціалізації були виявлені фактори, що так або інакше обумовлюють відмінності у рівні самооцінки у футболістів різних амплуа.

Ключові слова: самооцінка, ігрове амплуа, фактор.

Постановка проблеми. Сьогодні, більшість фахівців наголошують на тому, що спорт в цілому, та футбол зокрема, внаслідок невинної інтенсифікації змагальної діяльності та зростання вимог до можливостей спортсмена, потребує пошуку нових резервів та засобів підвищення ефективності навчально-тренувального процесу. Тому на сучасному етапі розвитку теорії та практики футболу все більшої значущості для досягнення високих спортивних результатів набуває процес вивчення психологічних складових тренувальної та змагальної діяльності футболістів як одного з факторів, що здатен позитивно вплинути на процес підготовки футболістів [5].

В межах даної роботи ми спробували дослідити деякі закономірності формування рівня самооцінки як одного з показників особистісної сфери людини у висококваліфікованих футболістів з урахуванням їх ігрової спеціалізації. Слід відзначити, що самооцінка, як і інші особистісні показники футболіста, набувають особливо важливої значущості в процесі багаторічної підготовки саме на етапі максимальної реалізації можливостей, багато в чому забезпечуючи оптимальну реалізацію ігрового потенціалу гравця.

Аналіз останніх досліджень та публікацій засвідчив, що питання взаємозв'язку особистісних характеристик футболіста та специфіки ігрової діяльності на окремій ігровій позиції залишаються не достатньо вивченими та обмежуються розглядом окремих психологічних та психофізіологічних показників, притаманних футболістові загалом, тобто безвідносно до особливостей ігрового амплуа [2,3]. Водночас, як показують данні спеціальної літератури [3,7,8], такий диференційований підхід є необхідним, що обумовлено значними відмінностями різноманітних аспектів змагальної діяльності футболістів окремих ігрових амплуа. Це твердження підтверджується наявністю проведених досліджень стосовно інших видів підготовки (фізичної, технічної, тактичної) футболістів саме з урахуванням позиції, на якій діє гравець.

Мета дослідження – визначити рівень самооцінки висококваліфікованих футболістів різних ігрового амплуа.

Завдання:

1. Проаналізувати теоретико-методичні дані відносно проблеми досліджень.
2. Визначити рівень самооцінки футболістів різних ігрових амплуа.
3. Виявити фактори, що детермінують формування самооцінки у висококваліфікованих футболістів різних ігрових амплуа.

Методи та організація досліджень:

- 1) вивчення та узагальнення даних спеціальної науково-методичної літератури;
- 2) психодіагностичне тестування;
- 3) методи математичної статистики.

До досліджень було залучено 67 футболістів команд Вищої ліги Чемпіонату України. Тестування проводилися в підготовчий період.

Результати досліджень та їх обговорення. Аналіз результатів дослідження відносно середньо-групових показників самооцінки висококваліфікованих футболістів (табл. 1) відзначив доволі суттєві відмінності між спортсменами в залежності від їх ігрового амплуа. Особливо помітна різниця між рівнями показників самооцінки захисників та нападників (рис. 1), які продемонстрували якісно протилежні результати – низький та дещо завищений рівні самооцінки відповідно. Дані ж гравців півзахисту, хоча і різняться за числовим показником, однак є доволі близькими до рівня показників гравців захисту та можуть характеризуватися як низький рівень самооцінки.

Таблиця 1

Показники рівня самооцінки висококваліфікованих футболістів різних ігрових амплуа

Амплуа	n	$\bar{X}$	m	S
Захисники	27	0.45	0.01	0.07
Півзахисники	22	0.56	0.02	0.09
Нападники	18	0.75	0.02	0.1

Умовні позначення: $\bar{X}$ – середнє значення; m – помилка середнього арифметичного; S – стандартне відхилення.

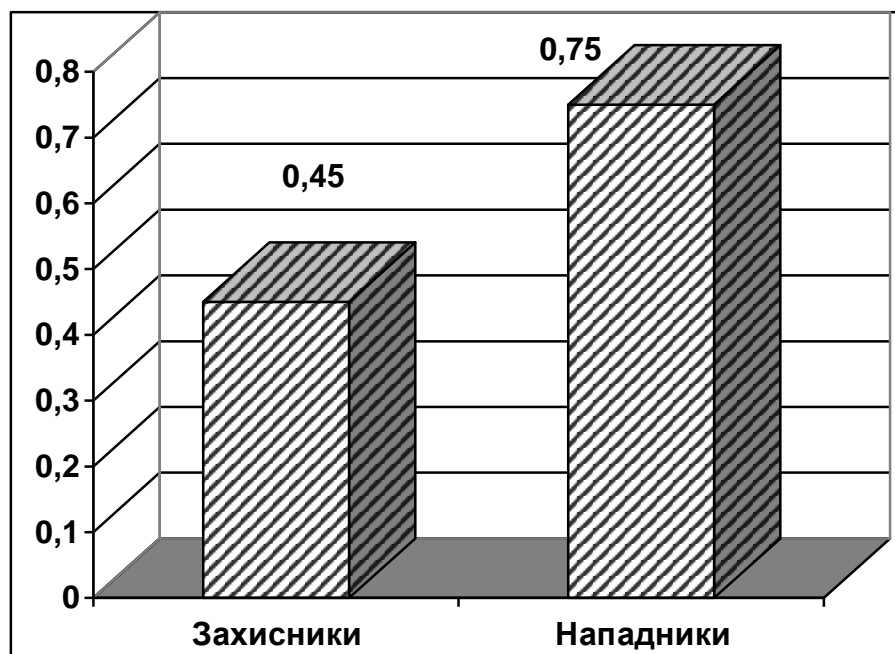

Рис. 1. Порівняльні дані рівня самооцінки захисників та нападаючих.

Виявлені високі показники самооцінки у нападників, порівняно з гравцями інших амплуа, можуть бути обумовлені декількома детермінуючими факторами. Так, самооцінка гравців атакуючої ланки багато в чому формується під специфічним впливом їх ігрової діяльності (яскраво виражена індивідуальність дій; виконання завершальних функцій при проведенні атакуючих дій команди тощо), та супроводжуючих її зовнішніх явищ (підвищена увага вболівальників, присвоєння переважної більшості індивідуальних нагород, більш детальний та публічний статистичний аналіз змагальної діяльності тощо). Доцільно буде навести, в контексті даного

дослідження, той факт, що як засвідчують більшість тренерів різного рівня, саме нападники є схильними до прояву так званої «зіркової хвороби», яку можна охарактеризувати як крайній прояв неадекватності самооцінки футболіста в бік її завищення. Водночас, високий та дещо завищений рівні самооцінки є одним з факторів, що забезпечують впевненість футболіста у власних можливостях, здатність брати на себе відповідальність у завершальних фазах атаки, є об'єктивною складовою техніко-тактичної діяльності нападника та виступає як один з критеріїв придатності до ефективного виконання функціональних обов'язків гравця атаки.

Водночас, жорсткі вимоги ігрової дисципліни та значна підпорядкованість колективним настановам індивідуальних дій гравців оборони не сприяють переоцінці власного внеску у загальнокомандні успіхи.

Отримані під час досліджень результати засвідчили необхідність конкретизації співвідношення факторів впливу на особливості формування самооцінки футболістів різних ігрових амплуа, що, окрім іншого, потребує досліджень даного психологічного показника на різних етапах багаторічної підготовки.

Висновки

Таким чином, проведені дослідження відносно особливостей формування рівня самооцінки у висококваліфікованих футболістів засвідчили залежність даного показника від конкретної ігрової спеціалізації гравця, що вказує на доцільність врахування окремих показників особистості футболіста, що діє на конкретній ігровій позиції, в організації учбово-тренувального процесу, зокрема техніко-тактичній підготовці футболістів, а, також, в процесі комплектування основного складу команди перед змаганнями.

Подальші дослідження будуть спрямовані на розширення комплексу психологічних якостей та властивостей футболістів різної кваліфікації, їх кількісний аналіз з урахуванням ігрового амплуа.

Література

1. Волков В.М., Филлин В.П. Спортивный отбор. – М.: Физкультура и спорт, 1983. – 176 с.
2. Искусство подготовки высококлассных футболистов: Научн.-мет пособие /под ред. проф. Н.М. Люкшинова. – М.: Советский спорт, ТВТ Дивизион, 2006. – 432 с.
3. Качалин Г.Д. Тактика футбола. – М.: Физкультура и спорт, 1986. – 128с.
4. Лисенчук Г.А., Соломонко В.В., Соломонко О.В. Футбол: Підручник для студентів вищих учбових закладів фізичного виховання і спорту. – К.: Олімпійська література, 1997. – 282 с.
5. Платонов В.Н. Психологическая подготовленность и психологическая подготовка спортсменов // Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения. – Киев: Олимпийская литература, 2004. – 808 с.
6. Родионов А.В. Психология физического воспитания и спорта: Учебник для вузов. – М.: Академический проект, 2004. – 576с.
7. Сутула В.А. Особенности отбора и комплектования игровых линий в детско-юношеских футбольных командах. – Х., 1999. – 184 с.
8. Шамардин В.Н. Моделирование подготовленности квалифицированных футболистов: Учеб. пособие. – Днепропетровск: Пороги, 2002. – 200 с.

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ УРОВНЯ САМООЦЕНКИ У ВЫСОКОКВАЛИФИЦИРОВАННЫХ ФУТБОЛИСТОВ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ ИГРОВОГО АМПЛУА

Олег БАЙРАЧНИЙ

Национальный университет физического воспитания и спорта Украины

Цель – определить уровень самооценки высококвалифицированных футболистов с учетом их игрового амплуа.

Задачи:

1. Проанализировать теоретико-методические данные по проблеме исследований.
2. Провести диагностику уровня самооценки у футболистов различных игровых специализаций.
3. Выявить детерминирующие факторы формирования самооценки у высококвалифицированных футболистов различных амплуа.

Методы исследований:

1. изучение и обобщение данных специальной научно-методической литературы;
2. психодиагностическое тестирование;
3. методы математической статистики.

Аннотация. В данной работе исследуется специфика формирования уровня самооценки, которая, находясь в тесной взаимосвязи с целым рядом личностных показателей (отношение к успеху и неудачам; критичность оценки себя и своего места в команде; уровень притязаний и т.п.), во многом предопределяет особенности поведения спортсмена (в быту, на тренировочных занятиях, в игре), что в определенной степени обуславливает уровень его спортивных достижений. На основе анализа характерных условий соревновательной и тренировочной деятельности футболиста в рамках конкретной игровой специализации выявлен ряд факторов, обуславливающих различный уровень самооценки в зависимости от спортивного амплуа игроков.

Ключевые слова: самооценка, игровое амплуа, фактор.

FEATURES OF FORMATION OF A LEVEL OF A SELF-ESTIMATION AT FOOTBALL PLAYERS OF HIGH QUALIFICATION DEPENDING ON GAME ROLE

Oleg BAIRACHNIY

National University of Physical Education and Sports of Ukraine

Aim of the research is to define a level of a self-estimation of highly skilled football players in view of their game rolea

Tasks of the research:

1. To analyzed the given literatures on a problem of researches.
2. To lead diagnostics of a level of a self-estimation at football players of various game specializations.
3. To reveal determining factors of formation of a self-estimation at highly skilled football players of various roles.

Methods of research: 1) studying and generalization of data of the special scientifically-methodical literature; 2) psychological diagnostic; 3) methods of mathematical statistics.

Abstract. In the given work specificity of formation of a level of a self-estimation which in many respects predetermines features of behavior of the sportsman, both in game, and in a life is investigated researched, that substantially causes a level of his achievements in sport. On the basis of the analysis of conditions of competitive and training activity of the football player on a concrete game position factors which cause a various level of a self-estimation depending on sports role of players are certain.

Key words: a self-estimation, game role, factor.